

et communicetur Filio concomitanter cum divinitate, quia non repugnat, et quia voluntas, seu actus voluntatis, qui est quasi proximum fundamentum ejus illi communicatur. Neque ad hoc obstat, quod hæc proprietas sit respectiva, ut in secunda sententia ex Durando obiciebatur, quia etiam illa habet suam infinitatem, et intime includit divinam essentiam, ideoque communicabilis est omnibus personis, cum quibus non habet oppositionem.

9.— Alio modo procedi potest, intelligendo hanc relationem, ut resultantem, posita productione Spiritus sancti, quod maxime sentit D. Thomas, 1 part., quæst. 40, art. 2 et 4, atque etiam Henricus, quodlib. 4, quæst. 9. Et est valde probabile, quia hæc resultantia non est secundum rem, sed secundum rationem, sicut unum attributum est ratio alterius. Hoc autem modo origo est ratio talis respectus, et non e converso. Juxta quem modum, dicendum consequenter est, hanc relationem formaliter sumptam non esse prius origine in Patre, quam in Filio, quia non prius spirat Pater, quam Filius, ideoque solum communicari Filio a Patre, quasi radicaliter, quia illi communicatur virtus spirandi. Neque hoc obstat, quo minus hæc relatio sit etiam una, et simplex, quia revera est ratio formalis, et realis ratione distincta a Paternitate et Filiatione. Illud autem principium, quod ex creaturis sumitur, et non est certum, et non oportet eodem modo applicari ad res divinas, quia ibi relationes substantiales sunt, et longe perfectiores.

CAPUT VII.

SATISFIT SECUNDO DURANDI FUNDAMENTO, ET COL-
LIGITUR RELATIONUM NUMERUS, ET INCIDENTIA
DUBIA EXPEDIUNTUR.

1. *An spiratio et Paternitas sint una relatio.*—Aliud Durandi fundamentum postulabat, quomodo possit una relatio respicere duos terminos formaliter distinctos, quod est quæ-
rere, an Paternitas et spiratio activa una relatio sit et similiter Filiatio, eademque spiratio. Nam si sunt una res, colligit Durandus debere esse unam relationem, quod putat impossibile propter diversitatem terminorum. Possumusque confirmare sequelam, quia Paternitas et spiratio non tantum sunt una res absoluta, quæ est essentia, hoc enim etiam Durandus admittit, sed sunt una res relativa, hoc enim est, quod contra Durandum reliqui theo-

logi docent, ergo sunt una relatio. Tandem probatur idem convertendo argumentum ab inferiori ad superius: nam si Paternitas et spiratio essent duæ relationes, etiam essent duæ res, nam multiplicato inferiori, necesse est multiplicari superius, præsertim transcendente. Unde necessarium erit, duas illas relationes habere duo esse relativa, duas perfectiones, ac proinde esse duas res, hæc autem sunt absurda, ut contra Durandum diximus, ergo.

2. *Opinio affirmans.*—Gregorius et Gabriel, locis citatis, cap. 5, absolute ita loquuntur, dicentes illam non esse duas relationes, sed unam simpliciter. Qui consequenter docent in Deo non esse quatuor relationes reales, sed tres tantum. Estque hic loquendi modus consentaneus modo loquendi aliquorum Patrum, quos capite quarto retuli. Nec fundatur in hoc quod spiratio non sit relatio realis, sed in hoc, quod sint tres relationes incommunicabiles et una communicabilis, non sunt quatuor, quia hæc non est ab aliis distincta in re. Et similiter licet spiratio et processio sint duæ relationes, quia realiter distinguuntur et Paternitas, et Filiatio sint aliæ duæ: nihilominus ex illis binariis non consurgunt quatuor, quia una unius binarii non ponit in numerum cum aliis duabus: sicut essentia non ponit in numerum cum personis, vel relationibus. Juxta quem loquendi modum, ad argumentum Durandi dicendum est, unam relationem infinitum propter eminentiam suam posse referri ad plures terminos, quantumvis illi inter se distincti et formaliter diversi sint. Quia et potest aliquam oppositionem cum omnibus illis habere et non sumit speciem, vel quasi speciem ab illis, sed ex sua eminenti perfectione talis est.

3. *Contraria opinio verior.*—Hæc sententia non est improbabilis. Nihilominus tamen divus Thomas, Scotus et fere alii theologi, simpliciter admittunt illas esse duas relationes, et consequenter numerant quatuor relationes reales in Deo. Fundatur autem hic loquendi modus in peculiari ratione numerandi relationes, sub nomine relationum, potius quam rerum, aut entium. Nam quia totum esse relationis est esse ad terminum, ideo ubi in re ipsa plures terminos invenimus, ibi plures respectus concipimus et quia ita loquimur, sicut concipimus, ideo absolute tales relationes, et reales, et plures nominamus. Reales quidem, quia vere sunt a parte rei: plures vero, quia respiciunt plures terminos vere in re

distinctos. Unde, cum dicimus esse plures relationes, perinde est, ac si diceretur, respicere plures terminos, sicut nominantur simpliciter plures ideæ, vel plures active processiones, seu productiones. Secus vero est si loquamur de aliqua re sub nomine entis, vel rei simpliciter dictæ, tunc enim, prout in se habet esse, et entitatem, et ad modum rei absolute consideratur, et nominatur, et ideo quoties aliqua dicuntur plura entia, vel plures res simpliciter et sine restrictione, plane significatur distinctio realis. Quia etiam nostro concipiendi modo, res non multiplicatur simpliciter, nisi per realem distinctionem. Imo licet aliqua distinguantur aliquo modo in re ipsa formaliter, seu modaliter non appellantur a nobis simpliciter plures res, sed res et modus, vel plures modi, aut formalitates.

4. *Primæ objectioni occurritur.*—Sic ergo Paternitas et spiratio, licet duæ relationes sint, non possunt dici duæ res, quia prout habent in se esse, non distinguuntur in re. Sunt ergo tantum una res absoluta, vel una respectiva. Responderi potest primo, esse unam respectivam, quæ licet in se una sit, ex parte terminorum est duplex relatio, quia formaliter, ac propriissime respicit plures terminos formaliter, ac realiter distinctos et ad hoc significandum vocantur duæ relationes. Vel certe dici aliter potest, quod sicut essentia et Paternitas sunt una res, non absoluta tantum, nec tantum respectiva, sed utramque rationem unite et simplicissime complectens. Ita Paternitas et spiratio sunt una res respectiva, duplicem tamen respectum ad terminos realiter distinctos simplicissime complectens, ratione quorum duplex relatio dicitur, tanetsi una res sit.

5. *Alteræ obiectio expeditur.*—Ad aliam vulgarem objectionem, quia multiplicato inferiori, multiplicatur superius, in forma respondetur, id esse verum quando secundum idem fit multiplicatio, seu numeratio, secus autem esse quando fit secundum diversa. Quod in præsentia contingit. Nam cum Paternitas et spiratio dicuntur plures relationes numerantur solum ratione terminorum, ut explicatum est, si vero dicantur duæ res, jam numerantur prout in se sunt et secundum intrinsecum esse, seu proprias entitates, et ideo licet primum concedatur, secundum negatur, nec admittitur illa consecutio, quia variatur (ut aiunt) appellatio, seu significatio. Ad quam variationem sufficit communis modus concipiendi et loquendi, de re sub diversis vocibus, respi-

cientibus diversos terminos, vel ab illis abstrahentibus et solum rem, ut in se habet esse, significantibus ut declaratum est.

6. *An vere dicatur, Paternitas est spiratio.*—Atque hinc facile expeditur aliud dubium, quod in eadem objectione petebatur. De veritate hujus propositionis, *Paternitas est spiratio*, vel *Filiatio est spiratio*. Gabriel enim ut veram admittit, quia sicut censet, illa duo extrema esse unam relationem, ita concedit vere unam prædicari de alia. Et confirmari potest, etiam posita distinctione formali, vel virtuali inter illa duo extrema, nam similia est inter potentiam et scientiam, misericordiam et justitiam, et tamen hæc propositiones in Deo admittuntur, *scientia est potentia*, *miseriordia est justitia*, ut videre licet in Augustino, lib. 6, de Trin., Gregorio, 18, Moral., cap. 34, Bernardo, lib. 5, de Consider., ergo et illæ admittendæ a nobis sunt.

7. *Responsio negans.*—Respondet Scotus, dicto quodlib. 5: *Tertio argumentor.* Non esse eandem rationem de attributis absolutis et relationibus, quia illa habent majorem infinitatem propter quam unum de alio prædicatur. Sed non video, quænam sit hæc major infinitas, nam si loquamur de infinitate simpliciter in genere, tam relationes, quam alia attributa habent illam ab inclusione essentia et non aliunde. Si vero loquamur de infinitate in proprio genere, etiam relationes habent illam, ut supra ostensum est.

8. Nihilominus propositiones illas negandas esse docent D. Thomas, Scotus, Ægidius et alii, quibus potius assentiendum est. Primo ad evitandum periculum confundendi divinas processiones. Unde nemo, ut credo, auderet concedere hanc locutionem, *Generatio est spiratio*, vel e converso, licet in re non sit major distinctio inter has duas origines activas, quam inter illas duas relationes Paternitatis et spirationis. Similiter hæc propositio de fide sit, *Pater producit Filium per intellectum*, hæc nihilominus falsa est, *Pater producit Filium per voluntatem*, quamvis intellectus et voluntas non distinguantur in Deo plus, quam Paternitas et spiratio. Secundo est hæc resolutio consona præcedenti, quia Paternitas et spiratio distinguuntur a nobis sub genere relationis, tanquam duæ species ejus (more nostro loquendo) ergo una species non potest prædicari de alio sub terminis præcis, ac formalibus, ut sunt illi abstracti. Sicque argumentatur D. Thomas quia non admittimus hanc propositionem *Attributum sapientiæ est*

attributum misericordiae, quia mens nostra distinguit illa duo tanquam duas species sub genere attributi: ergo simili proportione neganda est illa, *Paternitas est spiratio*. Neque ad hoc refert quod attributum est nomen secundae intentionis, seu involvens actum mentis nostrae, nomen autem relationis, seu Paternitas sit primae intentionis: quia non in hoc sit comparatio, sed in hoc solum, quod illa membra distinguuntur a nobis formaliter, ut species sub genere.

9. *Objectionibus occurritur*. — Tertio potest reddi generalis ratio, quia omnes hae praedicationes in abstracto formaliter sunt falsae in rigore, quia indicant unam formalitatem esse aliam, unde si interdum admittuntur, est propter summam identitatem et ad indicandam summam Dei simplicitatem quo modo loquuntur Patres allegati. Et ideo extendendae non sunt similes locutiones, sed tunc solum sunt, quando aliunde nullum sequitur absurdum, vel periculum erroris. Quia ergo relationes dicunt semper expressam habitudinem ad terminos, quando illi sunt in re ipsa distincti, nec potest unus de alio praedicari, tunc etiam una relatio non praedicatur de alia, ne terminos ipsos confundere videamur, quia in conceptibus ipsarum relationum quodammodo includuntur. Ac propterea inter relationes, dum una de alia praedicatur, semper est servandus formalis sensus. Imo in ipsis absolutis proprietatibus, quae aliquo modo dicunt habitudinem ad objecta, idem cum proportione servatur. Unde facilius admittitur haec locutio: *Sapientia est justitia*, quam haec *Misericordia est justitia*, quia non est tanta oppositio inter objectum sapientiae et justitiae quanta est inter objecta misericordiae et justitiae, quae oppositas rationes involvere videntur, scilicet, debiti et indebiti. Et similiter haec facile admittitur propter sensum identicum, *intellectus Dei est voluntas ejus*, haec tamen admittenda non est: *Potentia generandi est potentia spirandi*, ne confundantur processiones. Atque ita responsum est ad fundamenta contraria.

CAPUT VIII.

CONFERUNTUR RELATIONES DIVINAE INTER SE ET PECULIARES EARUM CONDITIONES EXPLICANTUR.

1. *In quibus conveniat spiratio cum personalibus relationibus*. — Haec collectio necessaria visa est, ut major notitia harum relationum, et praesertim spirationis activae habeatur.

Unde etiam obiter intelligitur, quantum hae relationes a creatis differant.

2. Primo igitur conveniunt hae quatuor relationes in conceptu generali relationis divinae. Unde necesse est, ut spiratio, cum caeteris imprimis conveniat in his omnibus, quae sunt de extrinseca ratione relationis realis, qualia sunt habere aliquod esse reale, habere terminum realem ad illum, et re ipsa distinctum, et habitudinem realem ad illum, ac denique perfectionem aliqua in illo genere, id est, relativam. Deinde necessarium etiam est, ut cum illis conveniat in eo, quod est proprium relationis divinae, ut sic, quatenus a creata distinguitur hoc autem imprimis est, ut non sit accidens, sed substantia: nam intra Deum nullum accidens esse non potest, non solum quia Deus mutari non potest, ut prosequitur Augustinus, lib. 5, de Trinit., sed maxime, quia compositionem non admittit, accidens autem alicui inherere sine compositione cum illo, intelligi non potest, quia necesse est, ut accidens aliquo modo distinguatur re ab eo, cujus est accidens. Sicut ergo relationes personales accidens non sunt, ita nec spiratio activa. Oportet ergo, ut sit substantia, et consequenter aliquo modo subsistens, quia in se, ac per se est, et non in alio secundum rem, quidquid sit modo concipiendi nostro. Unde etiam sit, ut divinam substantiam et essentiam in suo conceptu includat, quia est substantia, non quaecumque, sed in creata, et simpliciter infinita, hoc enim totum habere debet omnis proprietates, quae intra Deum est, tantumque id provenit ex divina essentia intime in hujusmodi proprietatibus inclusa.

3. Quamvis autem hae ita sunt, nihilominus plus videntur convenire relationes personales inter se, quam cum spiratione activa. Nam relatio divina non concipitur a nobis, ut proximum genus ad omnes quatuor relationes. Quia subdividi potest in relationem personalem et non personalem, et sub priori membro subdividuntur tres quasi species, sub posteriori vero sola spiratio divina continetur. Necesse est ergo, ut in aliqua, vel aliquibus conditionibus differat a caeteris, in quibus istae inter se non differunt, has ergo differendi rationes nunc investigamus.

4. *In quibus differat*. — Multae autem differentiae considerari, ac notari possunt. Prima, ac principalis est quod spiratio activa communicabilis est pluribus personis, aliae vero prorsus incommunicabiles sunt aliis personis. Hoc posterius constat, tum ex distinctione trium

personarum, tum etiam, quia illa incommunicabilis est necessaria, ut personales rationes sint constitutivae personarum, ex quo habent, ut personales dicantur, quia incommunicabilis est de ratione personae. Prior vero constat ex dictis, quia spiratio activa in Patre est et in Filio per simplicem identitatem cum utroque et ita est communicabilis illis: imo inde habet, ut personalis non sit, nec personam constituere possit. Radix autem hujus differentiae est, quia haec relatio spirationis non habet oppositionem, vel immediatam cum omnibus relationibus personalibus, sed cum una tantum, scilicet, processione: et ideo manet communicabilis aliis duabus. At quaelibet aliarum habet oppositionem cum aliis personis, vel mediatam, vel immediatam, originis, vel relativam, juxta ea, quae libro septimo videbimus.

5. *Objectioni satisfi*. — Dices, sicut spiratio non opponitur paternitati, ita nec Paternitas spirationi, ergo sicut spiratio communicatur Paternitati, ita Paternitas communicatur Spirationi, ergo hoc satis est, ut Paternitas non sit incommunicabilis, idemque est de Filiatione. Respondeo, hanc non esse communicationem repugnantem personae, imo nec propriae communicationem esse, sed quamdam identitatem. Tum, quia nunquam Paternitas est in multis suppositis realiter distinctis, sicut est spiratio. Tum etiam quia Paternitas, vel Filiatione non conjungitur spirationi, ut terminetur per illam, sed solum ut substet illa, per modum subjecti, nostro modo intelligendi, quae communicatio (si ita vocanda est) non repugnat personae. At vero spiratio ipsa communicatur duabus personis realiter distinctis, estque in illis tanquam forma quaedam afficiens ipsas, et ideo habet communicabilitatem repugnantem relationi personali.

6. *Spiratio non habet propriam subsistentiam*. — Et ex hac differentia infertur alia notanda, videlicet, quod relationes personales per se, et ex propriis conceptibus subsistentes sunt, non tamen relatio spirationis activae. Prior pars in libro tertio, tractata est, quoniam ad declarandam trium personarum distinctionem fuit necessarium. Altera vero pars infra, libro decimo, ex professo tractabitur. Nunc declaratur breviter, quia relationes personales sunt rationes subsistendi, alias non possent constituere personas, ut ibi declaratum est. Spiratio autem non constituit personam, sed potius advenit jam constitutis, et ideo nec est ratio subsistendi, nec ex proprio conceptu secum affert subsistentiam, sed per identitatem

habet illam a personis, quibus inest, nostro intelligendi modo. Quae differentia ex sequenti magis declarabitur.

7. *Spiratio est quasi resultans*. — Tertia ergo differentia est quod relationes personales non sunt, nec intelliguntur a nobis tanquam resultantes, sed tanquam per se primo convenientes Divinae naturae, vel ex se et absque productione, ut paternitas, vel per productionem, ut termini producti, vel comproducti (nostro modo loquendi) per se, ac directe per ipsas origines, ut de Filiatione, ac processione ostendemus libro sequenti. At vero spiratio est in Deo quasi per resultantiam quamdam, seu indirectam consecutionem. Quia talis relatio non est per sese in Deo, absque interventu alicujus processionis in quo differt a Paternitate. Et ratio differentiae est, quia Paternitas (ut dicemus) est proprietas constituens personarum primam, ideo secundum esse suum antevertit omnem processionem, seu productionem, quia prior est constitutio personae, quam operatio, seu productio (loquimur enim more nostro), et ideo talis relatio non est quasi resultans ex productione, sed ex se, et per se est conjuncta cum divina natura. Spiratio autem activa supponit personam plene constitutam in ratione personae, neque ad hanc constitutionem ullo modo necessaria est, ideoque solum intelligitur existere, quatenus ex operatione, seu productione aliqua talis personae jam constitutae consequitur. Nec vero talis relatio consequitur ex tali productione, tanquam pertinens ad primarium et completum terminum, seu rem productam per illam processionem, quia non est forma constituens illam, ut per se notum est. Superest ergo, ut solum inde consurgat per modum resultantis. Estque haec differentia consentanea praecedenti, quia constitutio personae est per se et directe requisita in qualibet substantiali natura, quod autem intelligitur advenire personae ita constitutae, cum non sit ab extrinseco, optime intelligitur provenire per aliquam resultantiam.

8. *Personales relationes fundamento carent non vero spiratio*. — Atque hic intervenit etiam quarta differentia. Quia relationes personales non habent proprium fundamentum, in quo quasi nitantur, quia per se et intrinsece subsistentes sunt, ut libro septimo, iterum dicam, spiratio autem activa, quia personae jam subsistenti incommunicabiliter advenit, illam supponit, ut proximum fundamentum suum, in quo quasi resultat posito termino, loquor autem de fundamento quasi permanente, quod

relatio proxime afficit, ut more nostro loquamur. Nam si loquamur de ratione fundamenti, quæ a nobis concipitur, quasi in fieri, seu in origine, quoad illam est aliquid, in quo spiratio cum aliis relationibus conveniat et aliquid, in quo differat. A paternitate enim in hoc omnino dissimilis est, quod Paternitas talem etiam rationem fundandi non postulat, ut in rerum natura sit, nam si aliquam talem fundandi rationem haberet, maxime generationem activam: illam autem non respicit, ut rationem sui esse, sed potius est in suo genere ratio, cur ipsa sit, ut in libro septimo et octavo, latius explicabimus. In quo etiam Paternitas illa æterna antecellit omnem aliam Paternitatem, quia in cælo et in terra nominatur. Omnis enim alius Pater, ideo est Pater, quia generat, Pater autem æternus ideo generat, quia per Paternitatem est constitutus in suo esse personali: Quod provenit ex peculiari conditione et dignitate illius paternitatis, quæ per sese est, absque alia ratione, sed solum quia Divinitas ex se, et immediate illam postulat.

9. Spiratio autem non sic est, sed habet suam rationem fundandi, scilicet activam originem, seu productionem Spiritus sancti: Quia hæc relatio cum non sit personalitas, non est per se immediate conjuncta Divinitati, et ideo oportet, ut interveniat ratio alia, qua posita cum termino, resultet, quæ propterea dicitur ratio fundandi. In hoc ergo aliquo modo convenit hæc relatio cum relationibus passivis, quia etiam illæ non sunt per se immediate conjunctæ cum natura divina, sed media productione, diverso tamen modo, quia relatio personæ productæ est quasi directe intenta ex vi talis productionis, ut dictum est, et ideo illa productio non tam se habet, ut ratio fundandi, quam, ut via ad terminum suum. Spiratio vero non hoc modo se habet ad illam productionem, sed quasi per resultantiam, ut declaratum est, et ideo magis proprie habet rationem fundandi, estque hoc illi quodam modo peculiare.

10. *Differentia inter Paternitatem et spirationem ex parte principii.*—Addit potest quinta differentia, quæ maxime versatur inter spirationem et Paternitatem, quæ dici possunt relationes activæ, consistitque in hoc, quod Paternitas includitur aliquo modo in potentia generandi, ut in superioribus declaratum est, spiratio autem activa non includitur in potentia spirandi, sed supponit illam, et ad illam, consequitur, media productione amoris. Unde etiam extenditur hæc differentia ad Filiatio-

nem, quatenus aliquo modo relatio activa est. Nam Filiatio simul cum Paternitate pertinet ad potentiam spirandi, et eam complere potest, saltem ut conditio sufficiens ad illam, sicut infra videbimus. Spiratio vero hoc non habet, ut dixi. Cum processione autem comparari in hoc non potest spiratio, quia processio nullo modo est productiva ad intra, etiam ut conditio: Tamen servata proportione intercedit differentia, quod processio est per se necessaria ad illam productionem saltem ex parte termini, spiratio autem solum est consequens quasi consummata jam, et terminata productione.

11. *Differentia in terminis.*—Ultimo potest assignari inter spirationem et processionem discrimen ex parte termini, ad quem relatio refertur. Nam spiratio activa habet pro formali termino ipsam relationem sibi correlative oppositam, scilicet passivam processionem, quia persona, ad quam spiratio refertur, per ipsammet processionem constituitur in suo subsistere personali, relatio autem principii, seu originis activæ per se primo terminatur ad suppositum productum, quatenus est adæquatus terminus talis productionis. At vero processio passiva, quatenus talis relatio est, non habet pro formali termino suam correlationem seu spirationem activam, quia terminus adæquatus illius relationis non est spirator, ut correlativus est Spiritus sancti, sed ut est unum principium Spiritus sancti, habens unam potentiam spirandi et quasi eliciens unam productionem ejusdem Spiritus sancti. Quæ duæ rationes, scilicet spirationis, ut correlativum est et ut est principium habens unam potentiam, et actum spirandi, diversæ sunt secundum rationem, ut infra videbimus. Hæc autem distinctio rationis sufficit, ut sub una ratione scilicet principii sit terminus relationis processionis et non sub ratione correlativa. Quia relatio termini producti per se non respicit alium, ut sibi correlativum, sed, ut principium producens. Quod etiam in creaturis verum est, et ideo in humanis filius, non respicit formaliter Patrem, ut correlativum, sed ut generantem, vel habentem virtutem generandi sub tali actu, unde sit, ut relationes hæc creatæ terminentur ad absolutum terminum formaliter loquendo, ut in metaphysica ostendimus. Quod non habet locum omnino eodem modo in divinis personis, quia habent personales proprietates absolutas, quibus constituentur: Servatur tamen cum proportione quoad fieri potest, et quantum requirit vera

relatio originis. Et ideo processio Spiritus sancti terminatur ad Patrem et Filium, non ut affectos (ut sic dicam), relatione spirationis resultantis in eis ex productione Spiritus sancti, sed ut constitutos personaliter suis propriis relationibus, in ratione unius principii Spiritus sancti.

12. Hæc autem differentia non est tantum in processione comparata cum spiratione, sed etiam respectu Paternitatis et Filiationis, quamvis non omnino eodem modo. Et ita in hoc est aliquid discrimen inter spirationem activam ex una parte et Paternitatem, et Filiationem ex alia. Nam revera Paternitas habet pro termino Filium, ut sic constitutum per ipsam Filiationem, et e converso, Filiatio habet pro primario termino Patrem, ut constitutum ipsamet Paternitate. Atque adeo una est formalis terminus alterius et e converso. Ratio est, quia in his personis eadem relatio est, quæ constituit personam et relativum, seu correlativum, et ideo necesse est, ut eadem proprietates, quæ est correlatio alterius, sit etiam terminus ejus: sicut etiam de spiratione activa dicebamus, quæ in hoc convenit cum paternitate et Filiatione. At vero processio non habet pro termino spiratorem, ut constitutum formaliter opposita relatione spirationis activæ, sed ut constitutum personaliter prioribus relationibus, ut declaratum est. Quod totum provenit ex eo, quod spiratio activa non est relatio constitutiva personæ, sicut sunt aliæ. Atque omnia hæc notanda sunt, quia conferunt ad distinctius concipiendas proprietates singularum personarum, et ab intelligenda multa, quæ in sequentibus tractanda sunt.

CAPUT IX.

AN OMNES RELATIONES DIVINÆ NOTIONES SINT.

1. *Opinio Gregorii.*—Theologi omnes conveniunt in assignandis notionibus in divinis personis. Ita docet D. Thomas, 1 part., quæst. 32, art. 2 et sequentibus. Cajetanus et alii interpretes ibi, Alensis, 1 part., q. 68, et alii scholastici cum Magistro, in 1, distinctione 26, ubi Bonaventura, quæstione 4. Durandus, quæstione secunda, Richardus, distinctione 28, quæstione 1, Capreolus, ibi articulo 1, conclusione 5 et 6, Marsilius, quæstione 29, articulo 1, Solus Gregorius, dist. 26, quæstione 2 (post Præpositivum), sentit, notionem non in ipsis personis, sed in nostris conceptibus positam esse et non in simplicibus conceptibus, sed in complexis, ut sunt,

genuisse, genitum esse. Sed imprimis sine causa ponit notionem potius in conceptibus complexis, quam in simplicibus: Nam conceptus Genitoris, tam proprius est Patris, sicut generare, est ergo tam aptus ad notionem, et ita Basilius 4, contra Eunomium, capite secundo, genitum et ingenitum numerat inter notionem et expresse Augustinus, de Trinitate, cap. 6.

2. *Notiones esse in Deo.*—Quod vero ad alteram partem attinet, verum quidem est, ipsum conceptum formalem, quem nos de propria conditione alicujus personæ formamus, posse vocari notionem: sic enim recte intelligi possunt verba Augustini 5, de Trinitate, cap. 6: *Alia est notio, qua intelligitur genitor, alia qua ingenitus.* Verumtamen quia huic conceptui formali objectivus respondet, non fictus, sed verus et in re ipsa suo modo existens, ideo rationes objectivæ, quæ illis conceptibus formalibus respondent, notionem etiam merito appellantur et ipsis divinis personis vere attribuuntur. Quo sensu locuti sunt scholastici et possunt etiam Augustini verba recte ita intelligi. Declaravitque egregie D. Basilius, epistola 43, dicens: *Notionem esse cognoscibile signum:* et clarius fortasse diceretur: *Proprium et discretivum signum,* id est, quo unam personam ab aliis discernimus. Explicat ipse in creaturis individuis, quarum notionem esse dicit proprietates individuantes unamquamque rem et distinguentes illam ab aliis: *Quia ergo, inquit, necessarium est, divinas personas, ut distinctas cognoscere, ideo etiam necesse est, ut per quasdam proprias notionem inconfusas habeatur in Trinitate comparatio.* Hinc ergo concluditur ratio, quia in personis divinis sunt aliquæ rationes, seu proprietates, quibus distinctæ cognoscuntur, sed notionem nihil aliud sunt, quam hujusmodi proprietates, quæ ita appellantur, quatenus ad hujusmodi cognitionem nobis inserviunt, sunt ergo notionem in divinis personis.

3. *Relationes personales sunt notionem.*—Hoc supposito manifestum est, tres relationes personales esse notionem, quia sunt proprietates ita propriæ singularum personarum, ut sint velut specificantes et individuantes unamquamque in ratione talis personæ. Unde per illas maxime divinas personas inter se confusas et distinctas cognoscimus, ergo illæ sunt propriissime notionem. Dices. Ergo eadem ratione *Genitor, Genitus, Spiratus,* inter notionem numeranda erunt, quia illa etiam sunt prædicata propria, quibus optime discernimus personas. Unde ita interdum loquitur Augus-